

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Украинский
журнал
международного
права

Ukrainian
Journal of
International
Law

2 / 2015

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО
СРАВНИТЕЛЬНОЕ ПРАВОВЕДЕНИЕ

INTERNATIONAL LAW
COMPARATIVE JURISPRUDENCE

Науково-практичний журнал
Заснований у 1992 році
Виходить чотири рази на рік

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України відповідно з додатком 8 до наказу
міністра Міністерства науки, молоді та спорту України «Про затвердження рішень Атестаційної
колегії Міністерства науки, освіти, молоді та спорту щодо діяльності спеціалізованих вчених рад від
25 січня 2013 року» № 5 4 від 25 січня 2013 року. Галузі науки - юридичні.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Завідувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка,
Заслужений юрист України, Голова Президентської Ради Української асоціації
міжнародного права, професор, член-кореспондент НАПрН України

О.В. ЗАДОРЖНИЙ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

заступник головного редактора, кандидат юридичних наук Л.Р. КУЗЬМЕНКО	доктор юридичних наук, професор А.І. ДМИТРИЄВ
доктор юридичних наук, професор В.Ф. АНТИПЕНКО	доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України А.С. ДОВГЕРТ
доктор юридичних наук, професор М.О. БАЙМУРАТОВ	доктор юридичних наук, професор Т.С. КІВАЛОВА
доктор юридичних наук, професор, Іноземний член НАН України У.Е. БАТЛЕР	доктор юридичних наук, професор В.І. КИСІЛЬ
доктор права, професор І.Г. БІЛАС	кандидат юридичних наук, доцент О.В. КРЕСІН
доктор юридичних наук, професор О.М. БІРЮКОВ	доктор юридичних наук, професор РЕНЕ МАТЕОТТІ
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України М.В. БУРОМЕНСЬКИЙ	науковий співробітник Інституту Світової Торгівлі, Університет Берна, Швейцарія СОФІЯ МАТЕОТТІ
доктор юридичних наук, професор В.Г. БУТКЕВИЧ	доктор юридичних наук, доцент М.О. МЕДВЕДЄВА
доктор юридичних наук, доцент О.В. БУТКЕВИЧ	доктор юридичних наук, професор О.О. МЕРЕЖКО
доктор юридичних наук, професор В.А. ВАСИЛЕНКО	доктор юридичних наук, професор В.В. МИЦИК
кандидат юридичних наук, доцент В.В. ГАМУРАПІ	доктор юридичних наук, професор В.І. МУРАВИЙОВ
кандидат юридичних наук, доцент М.М. ГНАТОВСЬКИЙ	доктор юридичних наук, професор Л.Д. ТИМЧЕНКО
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник О.О. ГРІНЕНКО	доктор юридичних наук, КАТЕРИНА ХОЛЬЗЕР
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В.Н. ДЕНИСОВ	доктор юридичних наук, професор ЕНГЕЛА ШЛЕММЕР
	доктор юридичних наук, доцент О.М. ШПАКОВИЧ

ЗАСНОВНИКИ:

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Всеукраїнська громадська організація «Українська асоціація міжнародного права»
Юридична фірма «Проксен»

Свідоцтво про державну реєстрацію №5515 KB від 27.09.2001 р.

Редакція: 04050, Київ-50, вул.Герцена, 7, офіс.9

Електронна пошта: jusintergentes2013@gmail.com

ЗМІСТ

Інтерв'ю з Томасом Грантом: “Безсумнівно, Російська Федерація розпочала незаконне використання зброї проти України”	5
---	---

Теорія і практика міжнародного публічного права

<i>Наталія Севостьянова</i> Звернення України до Європейського суду з прав людини як міжнародно-правовий засіб захисту інтересів України у період конфлікту	13
<i>Олександр Задорожній</i> Правова оцінка застосування Російською Федерацією сили проти України в контексті міжнародно-правового принципу незастосування сили	19
<i>Валентина Чайковська</i> Щодо проблеми визначення правової природи міжнародного економічного права	30
<i>Ольга Поєдинок</i> «Громадянство», «національність», «підданство»: особливості вживання термінів	35
<i>Ірина Коробко</i> Міжнародно-правові стандарти ідентифікації домашніх тварин-компаньйонів	41
<i>Лідія Кузьменко</i> Міжнародно-правові гарантії виконання міжнародних договорів	47
<i>Олександр Задорожній</i> До питання про правові проблеми використання покладів корисних копалин на небесних тілах	55

Міжнародне право розв'язання міжнародних суперечок мирним шляхом

<i>Олександр Гавриленко</i> Формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та добу середньовіччя	59
<i>Захар Тропін</i> Визначення поняття міжнародного економічного спору	64

Право СОТ

<i>Дмитро Скринька</i> Угода СОТ про спрощення торгівлі: участь України	71
<i>Олеся Кривецька</i> Положення про національне регулювання у торгівлі послугами: відмінності у підходах ГАТС та преференційних торговельних угод	75

Європейське право

<i>Наталія Мушак</i> теорії європейської інтеграції у межах Шенгенського простору	80
--	----

Рецензії та огляди літератури

Рецензія на монографію Задорожного Олександра Вікторовича «Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991 – 2014»	87
---	----

CONTENT

Interview with Thomas D. Grant: "There is no doubt that the Russian Federation launched an unlawful use of force against Ukraine"	5
---	---

Theory and Practice of Public International Law

<i>Natalia Sevostianova</i> Application of Ukraine to European Court of Human Rights as International Legal Means of Protection of Ukraine's Interest during the Period of Conflict	13
<i>Oleksandr Zadorozhniy</i> Legal Assessment of the Use of Force by the Russian Federation against Ukraine in the Context of the International Legal Principle Prohibiting Use of Force	19
<i>Valentyba Chaykovska</i> About the Problem of Natural Determination of International Economic Law	30
<i>Olga Poiedynok</i> "Citizenship", "Nationality", "Allegiance": Nuances of Using the Terminology	35
<i>Iryna Korobko</i> International Legal Standards of Pet Animals Identification	41
<i>Lidiia Kuzmenko</i> International Legal Guarantees of Fulfillment of International Treaties	47
<i>Oleksandr Zadorozhniy</i> On the Legal Issues Related to Usage of Natural Resources at Celestial Bodies	55

Settlement of International Dispute by Peaceful Means

<i>Oleksandr Gavrylenko</i> The Formation of the Peaceful Conflict Resolution Principle of International Arguments in Ancient Times and the Middle Ages	59
<i>Zakhar Tropin</i> "International Economic Dispute": Definition of the Notion	64

WTO Law

<i>Dmytro Skrynka</i> Ukraine's Participation in the WTO Trade Facilitation Treaty	71
<i>Olesya Kryvetska</i> Domestic regulation in trade in services: divergences in approaches under GATS and PTAs	75

European Law

<i>Natalia Mushak</i> Major Theories of European Integration within the Schengen Area	80
--	----

Book reviews

Review of the Monography "International Law in Inter-State Relation of Ukraine and the Russian Federation 1991-2014" by Oleksandr Zadorozhniy	87
---	----

**Міжнародне право
розв'язання
міжнародних
суперечок мирним
шляхом**

Формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та добу середньовіччя

У статті досліджено історію формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та добу середньовіччя. Констатовано, що його становлення виявилось тісно пов'язаним з суспільним розвитком та генезою міждержавних відносин. Хоча відносно періоду, що хронологічно охоплював час від становлення найдавніших держав до початку Нової історії, й не можна вести мову про безумовне визнання та дотримання суб'єктами міжнародного права моделі мирного розв'язання конфліктів, усе ж, зважаючи на викладені у статті факти та міркування, наголошено на поступовому становленні підвалин цієї імперативної норми поведінки суб'єктів міжнародних відносин, яка в подальшому набула якості критерію правомірності поведінки держав у міжнародному житті.

Ключові слова: міжнародне право, принцип, міжнародний спір, мирне вирішення, міжнародний договір

Олександр Гавриленко

новление тесно связано с общественным развитием и генезисом межгосударственных отношений. Хотя относительно периода, который хронологически охватывал время от становления древнейших государств до начала Новой истории, нельзя вести речь о безусловном признании и соблюдении субъектами международного права модели мирного разрешения конфликтов, все же, принимая во внимание изложенные в статье факты и соображения, обращено внимание на постепенное становление фундамента этой императивной нормы поведения субъектов международных отношений, которая в дальнейшем стала критерием правомерности поведения государств в международной жизни.

Ключевые слова: международное право, принцип, международный спор, мирное разрешение, международный договор

The article is devoted to the formation of the peaceful conflict resolution principle. The principle of peaceful conflict resolution implementation during the Ancient Times and the Middle Ages is examined. The author states that it was not always implemented during the Middle Ages but that historical period effected its formation and enforce nowadays.

Key words: international law, principle, international dispute, peaceful resolution, international treaty

Вже протягом тривалого часу як у вітчизняних, так і в зарубіжних юристів не викликає жодних сумнівів той факт, що принципи міжнародного права – вихідний «каркас» його галузевої конструкції – є продуктом тривалого історичного розвитку. Вони з'являються поступово, у процесі розвитку суспільної правосвідомості, з появою держав, по мірі формування їхніх зовнішніх функцій. Історія принципів міжнародного права завжди була тісно пов'язана з історією суспільства та міждержавних відносин, становлячи її іманентну частину. Традиційно під принципами міжнародного права розуміють ті найважливіші, загальні та визнані імперативні норми поведінки суб'єктів міжнародних відносин із приводу найвизначніших питань міжнародного життя, які виступають критерієм правомірності усіх інших норм, вироблених державами у сфері міжнародних відносин, а також правомірності власної поведінки держав, і не можуть бути скасовані жодними іншими положеннями спеціального характеру [1, с. 318].

Дотримання принципу мирного вирішення міжнародних спорів є важливою умовою та гарантією мирного співіснування держав. Застосування мирних засобів вирішення різноманітних конфліктів, які періодично виникають між державами, надає широкі можливості для забезпечення ефективного функціонування механізму міжнародно-правового регулювання.

УДК 341.951

ГАВРИЛЕНКО Олександр Анатолійович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

© О. Гавриленко, 2015

Незважаючи на те, що принцип мирного вирішення міжнародних спорів знайшов закріплення у першому розділі затвердженого у Сан-Франциско 26 червня 1945 р. Статуту Організації Об'єднаних Націй (Charter of the United Nations) [2, art. 2, p. 3], а також низці різноманітних міжнародних договорів [3, art. 1, 2], його юридичний зміст досі залишається достатньо розпливчастим оскільки наявність зобов'язань, котрі становлять зміст цього принципу, зазвичай аргументується на підставі актів так званого «м'якого» права, норми яких мають суто рекомендаційний характер. Але наукою міжнародного права усе ж опрацьовано типовий перелік зобов'язань за принципом мирного вирішення міжнародних спорів. До найважливіших з них дослідники зазвичай відносять зобов'язання вирішувати міжнародні спори, незалежно від їхнього виду, виключно мирними засобами, своєчасно, у найкоротший термін; не полишати спори не вирішеними, не припиняти процес мирного врегулювання та пошуку взаємоприйнятних рішень; утримуватися від дій, що можуть загострити спір або поглибити напруженість, не наражати на небезпеку міжнародний мир та безпеку; вирішувати конфлікти на основі міжнародного права та справедливості; виконувати прийняте в узгодженому порядку рішення [4, с. 279-280].

Звернення до історії принципу мирного вирішення міжнародних спорів набуває особливої актуальності у нинішніх умовах, коли через глибоку кризу, котру експерти і політики оцінюють як наймасштабнішу з часів «холодної війни», мир і безпека у Європі та загалом у світі поставлені під загрозу глобального конфлікту, каталізатором якого можуть стати події у Криму та східних областях України.

Питанням формування передумов принципів міжнародного права, їхнього становлення приділялася увага у працях М. О. Баймуратова, Ю. Я. Баскіна, М. В. Буроменського, В. Г. Буткевича, О. В. Буткевич, В. М. Гессена, В. П. Даневського, О. В. Задорожного, В. М. Кудрявцева, Ф. Ф. Мартенса, О. О. Мережка, Т. Л. Сироїд та ін. [5 – 15]. Але загалом проблему становлення підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та у добу середньовіччя висвітлено недостатньо, в існуючих наукових працях вона досліджена фрагментарно або у рамках більш широкої проблематики. Виключення деякою мірою становить, мабуть, лише праця М. А. Таубе [16], що побачила світ понад сто років тому.

Отже, метою даного дослідження є виявлення з урахуванням попередніх наукових напрацювань, на сучасній методологічній основі, особливостей формування у стародавній час та добу середньовіччя підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів.

Принципи міжнародного права знаходять свій вияв у міжнародно-правових нормах, а отже існують у формі певних джерел міжнародного права. Спочатку ці принципи виступали виключно у формі міжнародно-правових звичаїв – стійких правил поведінки держав, що склалися у практиці, за якими держави визнають юридичну силу, виявляють свою злагоджену волю.

З плином часу держави інколи почали зобов'язуватися розв'язувати конфлікти, що періодично виникали між ними, у виключно мирний спосіб. Подібні зобов'язання вони зазвичай покладали на себе лише у межах двосторонніх договорів, що стосувалися окремих питань. Наприклад, вже в укладеному близько 1278 р. до н.е. договорі між фараоном XIX династії Рамсесом II та хеттським царем Хаттушилем сторони зобов'язувалися не виступати збройно одна проти одної: «...І повік не вступить великий князь країни хетів на землю єгипетську, щоб захопити майно її, і повік-віків не вступить Рамсес II, великий правитель Єгипту на землю (хеттську, щоб захопити майно) її» [6, с. 16]. У ще давнішому за часом договорі, укладеному між двома шумерськими містами – Лагашем та Уммою, який датується близько 3100 р. до н.е., передбачалася недоторканність прикордонних ровів і каменів, а також мирне розв'язання конфліктів на основі арбітражу [17, с. 29]. Звичайно, укладення подібних договорів на практиці зовсім не виключало використання мілітарних засобів вирішення спорів, але вже сама фіксація подібних норм у тогочасних джерелах права свідчить про те, що іще у стародавню добу закладалося підґрунтя для подальшого перетворення паростків добросусідських взаємин на непорушний міжнародно-правовий принцип.

Прояви подібної тенденції бачимо й в античний період. Уже Платон (427 р. до н.е. – 347 р. до н.е.) у відомому діалозі «Критій» вибудовував віртуальну модель мирного вирішення справ царями Атлантиди: «...Найважливішим було наступне: жоден з них (царів – О. Г.) не повинен був підіймати зброї проти іншого, але усі зобов'язані були прийти на допомогу, якщо б хто-небудь налаштувався повалити в одній з держав царський рід, а також за звичаєм предків спільно радитися про війну та інші справи» [18].

До нашого часу збереглися тексти міжнародних договорів у яких знайшов відображення принцип мирного вирішення різноманітних міжнародних проблем, котрі становили спільний інтерес. Так, в укладеному у 179 р. до н.е. [19, с. 47-48] договорі про військовий та політичний союз між гро-

мадою Херсонесу Таврійського та царем Понтійської держави Фарнаком I [20, с. 27-35], окрім іншого, містилася норма, що покладала на сторони зобов'язання «не підіймати зброї» одна проти одної, в міру сил зберігати основи суспільного ладу та «не чинити... нічого такого, що могло б зашкодити народу...» обох країн [21, с. 24].

Одним з поширених засобів домогтися укладення договору про мирне розв'язання міждержавних конфліктів як у стародавній час, так і в добу середньовіччя було принесення однією стороною іншій так званих «дарів». Таку практику засвідчує, наприклад, декрет на честь заможного ольвіо-політа Протогена [22, № 32], що відноситься дослідниками до часу не пізніше 213/212 р. до н.е. З нього видно скрутне становище Ольвії, яка потерпала від напору на неї пізньоскіфської держави та змушена була рятуватися від нападників «дарами» скіфським царям [23, с. 31].

У добу раннього середньовіччя зародки принципу мирного вирішення міжнародних спорів, що почали формуватися у попередній період, були призабуті. Широко відомий у другій половині XIX – на початку XX ст. фахівець у галузі міжнародного права, член Institut de France, заслужений професор Санкт-Петербурзького університету Ф. Ф. Мартенс зазначав, що середньовіччю загалом було притаманне «панування кулачного права, насильств та свавілля». Однак, заразом він констатував, що водночас, вже у межах цього періоду з плином часу попередня тенденція починає відроджуватися, «незважаючи на вказаний загальний характер середньовічних міжнародних відносин, у середні віки починають зароджуватися нові принципи та напрямки, які, розвиваючись мало по малу, приводять до нових ідей у галузі міжнародних відносин» [24, с. 25].

Велику роль у цих процесах (принаймні щодо Західної Європи) дослідник відводить впливу християнської церкви та зазначає, що середньовічні народи, постійно ворогуючи між собою, водночас поєднувалися спільною вірою. «Ось чому вони часто вступають у союзи між собою, щоб об'єднаними силами вести захист проти спільної небезпеки, і особливо для охорони інтересів церкви та релігії» [24, с. 28]. З цієї тези автора випливає, що передумови вироблення принципу мирного вирішення міжнародних конфліктів у добу середньовіччя відродилися, насамперед, у сфері «міжнародного канонічного права» [25], основи якого закладалися вже в X-XI ст. Папа Калікст II, син графа Бургундського Вільгельма, близький родич французького короля Людовіка VI [26], виступаючи на Реймському соборі 1119 р. проголошував: «Там де панує мир – панує спокій та безпека. Мир є рятівним та м'яким союзом людей, що проживають спільно, загальним благом будь-якого розумного створіння» [9, с. 151].

Висвітлюючи роль релігії та церкви у становленні міжнародного права і його принципів, професор Брюссельського університету та генеральний консул Швейцарії у Бельгії А. Рів'є наприкінці XIX ст. справедливо зауважував: «Усе-таки залишається фактом те, що християнство сприяло розвитку ідеї єдності та спілкування між християнськими народами... Лицарство, яке зробило воєнні звичаї витонченішими, повинне було також виробити поняття єдності стану (феодалного – О.Г.) серед національних протилежностей. Хрестові походи та знайомство з іновірцями укріпили в християнах відчуття приналежності до своєї релігії» [27, с. 13].

Подібна точка зору поділялася й В. М. Гессеном, який так само вважав християнську церкву носієм ідеї миру протягом «довгої ночі середньовіччя», але водночас наголошував, що «мир, котрий проповідувався середньовічним католицизмом, був доволі відносним: він не виходив за межі християнства» [9, с. 150]. Іншими словами, принцип мирного вирішення конфліктів, який зароджувався у тогочасній західноєвропейській політичній думці, в жодному разі не поширювався на тих, хто притримувався інакших вірувань. Таким чином, з міжнародного обігу виключалися мусульмани, язичники та єретики (наприклад, протестантські держави). Отже, католицька ідея міжнародних відносин була прогресом у порівнянні з стародавньою добою, але, водночас, ідеєю односторонньою, оскільки з міжнародних стосунків виключалися цілі народи внаслідок їхньої релігійної несолідарності з народами християнськими.

Поширення ідеології войовничого християнства призвело до хрестових походів. Відомий фахівець у галузі міжнародного права кінця XIX – поч. XX ст. В. П. Даневський вбачав у них фактор, «який мав величезні наслідки для встановлення правильних міжнародних відносин, для організації міжнародного порядку» [10, с. 30]. Незважаючи на низку негативних факторів, саме хрестові походи познайомили Схід із Заходом та у подальшому зміцнили цей зв'язок на підґрунті торговельних взаємин, що зародилися між східними народами та купцями приморських міст – Генуї, Венеції, Барселони, Марселю та ін. Купці, які стали під покровительство хрестоносців, створювали на Сході торговельні факторії. Тут з'явилися консульські установи, досвід організації яких пізніше було перенесено до Європи, зокрема й на терени сучасної України [28, с. 159-164].

Проповідуючи ідею безконфліктного (принаймні, без застосування зброї) співіснування християнських держав, церква прагнула сприяти реалізації цієї ідеї, принаймні наскільки це було можливо у той час. З цієї метою вже на соборах X-XI ст. було проголошено *rex Dei* – «божий мир» (наприклад, Нарбоннський собор 990 р.). За його умовами особам духовного сану заборонялося брати участь у війні з християнами та, взагалі, пролиття християнської крові [9, с. 151-152]. З'являється й поняття *treuga Dei* – «боже перемир'я» (Римський собор 1059 р.). Воно передбачало заборону здійснення активних воєнних дій від четверга до понеділка та у великі церковні свята, суворо заборонялося пограбування мирних жителів, обертання у рабство християн тощо.

Незважаючи на «нескінченні війни феодалів, які перешкоджали торгівлі та мирним зносинам» [10, с. 28], усе ж саме протягом середніх віків поступово формується комплекс міжнародно-правових засобів мирного вирішення спорів [6, с. 62]. Дослідники відносять до них дипломатичні перемовини, посередництво, «добрі послуги» [19, с. IV], звернення до громадської думки, жереб, а також третейські суди, відомі ще з часів античності [21, с. 222].

Третейські рішення часом набували виключного значення для життя християнських народів. Так, у 1162 р., для того, щоб покласти край тривалим релігійно-політичним суперечкам, між королем Франції Людовіком VII та імператором Фрідріхом Барбаросою було досягнуто угоди про зустріч у Сен-Жен-де-Лосне (Saint-Jean-de-Losne), куди кожен мав прибути у супроводі «свого» папи з тим, щоб питання про те, який папа є легітимним, було б вирішено третейським судом, що мав порівну складатися з членів німецьких та французьких. Особливу важливість третейський суд мав у житті швейцарських кантонів, оскільки не лише усередині їхнього союзу суперечки вирішувалися таким чином, але й для зовнішніх зносин кантони старалися забезпечувати мирне вирішення своїх конфліктів, наприклад, звертаючись до третейського суду Франції у спорах з Австрією та Цюрихом у 1444 р., або запроваджуючи постійно діючий третейський суд з містами Північної Італії [29, с. 155].

Суттєву роль у забезпеченні мирного вирішення міждержавних суперечок протягом Середніх віків продовжували відігравати міжнародні договори, як наприклад, висвітлений юристом, дипломатом та істориком Менандром Протиктором (Μένανδρος ὁ προτίκτωρ) [30, с. 247] договір про ненапад між Візантією та Персією 562 р. [31, с. 119]. Так само, як і у стародавній час, для закріплення більш тісних добросусідських взаємин та мирних відносин, держави, а часом і окремі самоврядні європейські міста, вдавалися до практики укладення союзних договорів. Висвітлюючи окремі особливості таких альянсів, В. П. Даневський звертав увагу на те, що деякі з союзів «складалися не з міст однієї держави, а з різних міст та земель, котрі належали різним суверенам та державам, тобто підпорядковані політичні організації складали одну вищу політичну спільність», яка утворювалася з метою відстоювання загальних комерційних інтересів та спільного їхнього захисту від будь-яких посягань [10, с. 28]. До таких об'єднань вчений відносив, зокрема, Ганзейський союз (від нім. Hanse – «товариство»), що виник внаслідок договору Любеку з Гамбургом у 1241 р. та протягом XIII - XVII ст. забезпечував мирне торговельне співробітництво міст Північної Європи.

Наприкінці доби середньовіччя, коли внаслідок відкриття Америки (1492 р.) та морського шляху до Ост-Індії (1498 р.) світова торгівля вийшла на новий рівень, мало-по-малу виникла ідея політичної рівноваги. Мирне співіснування між провідними європейськими державами – Іспанією, Францією, Англією, а ще раніше – Папською державою та італійськими республіками, підтримувалося значною мірою за допомогою посольств, котрі, за свідченням професора кафедри міжнародного права Брюссельського університету А. Рів'є (Alfons Rivier, 1835-1898), відтепер набули постійного характеру [27, с. 14]. Саме через них подекуди мирно вирішувалися найбільш важливі питання, які в інших випадках могли б призвести до загострення конфронтації між державами.

Основи принципу мирного вирішення міждержавних спорів знайшли відображення й у середньовічній міжнародно-правовій доктрині. Так, серед найвизначніших тогочасних теоретиків, які вклали внесок в опрацювання цієї проблеми, О. О. Мережко називає учня Томи Аквінського, прихильника припинення феодальних воєн та об'єднання християн Європи під егідою Франції П'єра Дюбуа (бл. 1250-1340 рр.), широко відомого своїм твором «Захисник миру» (1324 р.) Марсілія Падуанського (1270-1342 рр.), автора проекту загальноєвропейської конфедерації чеського короля Іржі Подебрада (1420-1471 рр.), польських юристів Станіслава з Скримбежу (1360-1431 рр.) та Павла Влодковіца з Брудзеня (бл. 1370-1435 рр.), іспанських – Бартоломе де Лас Касаса (1484-1566 рр.) і Домінго Сото (1494-1560) [13, с. 81-83, 88-93] та ін.

Отже, дослідивши історію формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та добу середньовіччя, можемо констатувати, що його становлення виявилось тісно пов'язаним з суспільним розвитком та генезою міждержавних відносин. Якщо у старо-

давню добу цей процес лише започатковувався, то протягом періоду середньовіччя підґрунтя даного принципу поступово зміцнюється. Саме наприкінці середньовіччя раніше роз'єднані та здавалося б повик ворожі народи, які, за висловом М. О. Таубе, являли собою «справжнє стадо якихось хижих по відношенню один до одного звірів», почали об'єднуватися «у спільну родину трударів на загальній ниві прогресу людства» [32, с. 355]. Хоча відносно періоду, що хронологічно охоплював час від становлення найдавніших держав до початку Нової історії, й не можна вести мову про безумовне визнання та дотримання суб'єктами міжнародного права моделі мирного розв'язання конфліктів, усе ж, зважаючи на викладені факти та міркування, маємо можливість наголосити на поступовому становленні підвалин цієї імперативної норми поведінки суб'єктів міжнародних відносин, яка в подальшому набула якості критерію правомірності поведінки держав у міжнародному житті.

1. Ківалова Т. С. Розвиток міжнародно-правових принципів в епоху глобалізації / Т. С. Ківалова // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 49. – С. 318-325.
2. Charter of the United Nations; June 26, 1945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml>
3. American Treaty on Pacific Settlement (Pact of Bogota); April 30, 1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam09.asp
4. Міжнародне право : навч. посібник / за заг. ред. М. В. Буромського. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.
5. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підручник / М. О. Баймуратов. – Харків. Одіссей, 2008. – 704 с.
6. Баскин Ю. Я. История международного права / Ю. Я. Баскин, Д. И. Фельдман. – М. : Международные отношения, 1990. – 203 с.
7. Буткевич О. В. Міжнародне право Стародавнього Світу: Монографія / О. В. Буткевич – К. : Україна, 2004. – 864 с.
8. Буткевич О. В. Міжнародне право Середніх віків : Монографія / О. В. Буткевич. – К.: Видавництво гуманітарної літератури, 2008. – 672 с.
9. Гессен В. М. О вечном мире / В. М. Гессен // Журнал Министерства юстиции. 1899. – № 4. – С. 145-189.
10. Даневский В. П. Пособие к изучению истории и системы международного права. Вып. 1. – Харьков: Тип. А.Н. Гусева, 1892. – 230 с.
11. Курс международного права. В 7 т. Т. 2 : Основные принципы международного права / гл. ред. В. Н. Кудрявцев; отв. ред. тома И. И. Лукашук. – М. : Наука, 1989. – 239 с.
12. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2 т. Т. 1 / Ф. Ф. Мартенс. – СПб. : Тип. А. Бенке. – 438 с.
13. Мережко А. А. История международно-правовых учений : навч. посіб. / А. А. Мережко. – К. : Таксон, 2006. – 492 с.
14. Дмитрієв А. І. Історія міжнародного права / А. І. Дмитрієв, Ю. А. Дмитрієва, О. В. Задорожний. – К. : Вид. дім «Промінь», 2008. – 384 с.
15. Сироїд Т.Л. Міжнародне право : навч. посіб. / Т. Л. Сироїд. – Х. : ХНУВС, 2009. – 336 с.
16. Таубе М. А. История зарождения современного международного права – Т. 2 : Принципы мира и права права в международных столкновениях Средних веков / М. А. Таубе. – Харьков : Паровая типо-литогр. Зильбеберг, 1899. – IX, 361 с.
17. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посібник / Н. В. Пронюк. – К. : КНТ, 2008. – 344 с.
18. Платон. Критий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psylib.org.ua/books/plato01/28kriti.htm>
19. Соломоник Э.И. Каменная летопись Херсонеса. Греческие лапидарные надписи античного времени / Э.И. Соломоник. – Симферополь : Таврия, 1990. – 112 с.
20. Колобова К.М. Фарнак I Понтийский / К. М. Колобова // Вестник древней истории. – 1949. – № 3. – С. 27-35.
21. Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.). Монографія / О. А. Гавриленко. – Харків : Парус, 2006. – 352 с.
22. Latyshev V. V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini graecae et latinae. Vol. 1. Ed. 2 / V. V. Latyshev. – Petropoli, 1916. – 594 p.
23. Гавриленко О. А. Особливості міжнародно-правових відносин між пізньоскіфською державою та античними полісами Північного Причорномор'я / О. А. Гавриленко // Актуальні проблеми міжнародного права. Матеріали науково-практичного круглого столу (17 квітня 2015 року). – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – С. 30-33.
24. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2 т. Т. 1 / Ф. Ф. Мартенс. – СПб. : Тип. А. Бенке. – 438 с.
25. Дмитриев А. И. Международное каноническое право: возникновение, развитие и основы теории : монография / А. И. Дмитриев. – Одесса : Фенікс, 2015. – 238 с.
26. Задворный В. Каликст II / В. Задворный // Католическая энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.catholic.ru/modules.php?name=Encyclopedia&op=content&tid=231>
27. Ривье А. Учебник международного права / А. Ривье. – М. : Тип. И.П. Малышева, 1893. – 370 с.

28. Гавриленко О. А. Правовий статус консулів генуезьких колоній у Криму (середина XIII – друга половина XV ст.) / О. А. Гавриленко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – № 919. – Серія «Право». – 2010. – Вип. 7. – С. 152-156.
29. Циммерман М. А. История международного права. – Прага : Тип. Рус. юрид. ф-та в Праге, 1924. – 382 с.
30. The History of Menander the Guardsman. Classical and Medieval Texts, Papers and Monographs / trans. R. C. Blockley. – Liverpool : Francis Cairns, 1985. – 307 p.
31. Сахаров А. Н. Русско-византийский договор 907 г.: реальность или вымысел летописца? / А. Н. Сахаров // Вопросы истории. – 1978. – № 2. – С. 115-135.
32. Таубе М. А. История зарождения современного международного права (Средние века). – Т. 1 : Введение и часть общая / М. А. Таубе. – СПб. : Типо-литогр. П. И. Шмидта, 1894. – 370 с.

The Formation of the Peaceful Conflict Resolution Principle of International Arguments in Ancient Times and the Middle Ages

Summary

The article examines the history of the peaceful conflict resolution principle formation in Ancient Times and the Middle Ages. It is marked that the formation of the mentioned principle occurred to be bound with the society evolution and the genesis of interstate relations. Although the peaceful conflict resolution principle found its' expression in the first chapter of the Charter of the UN and number of international agreements, its legal sense is relatively indistinct till now.

In general international law principles maintain in international legal rules, therefore they exist as the distinct sources of law. From the Ancient Times these principles were sourced from international legal customs – settled rules of states' behavior, which were formed as a practice, and by which states could state legal force of something, manifest their joint will. With the flow of time states sometimes began to use the bondage of liability to regulate the conflicts peacefully. Such mutual liabilities they used only on the bilateral basis in the frames of the international agreements.

Some texts of international treaties, in which the peaceful conflict resolution principle was displayed, have been preserved till our times. Thus in the Agreement of military and political union between the people of Tavria Khersones and Farnak I (Pontia State Tsar) in addition to other regulations existed the legal rule, which obliged the parties not to rise arms against each other, to preserve social order and not to act in the way that would be harmless towards other party.

It should be stated that in the Ancient Times the peaceful regulation process was only forming, and during the Middle Ages it progressively fortified its positions. Exactly at the end of the Middle Ages former hostile peoples begun to unite on the ground of mutual values and interests. The peaceful conflict resolution principles were stated in the international legal doctrine of the Middle Ages. And although we can't affirm that this principle was always implemented during the Middle ages, it certainly effected the process of evaluation and enhancing of its implementation in the Modern History.